

MJÖLNARENS ARBETSPLATS

Byakvarnar

De flesta byarna efter Vindelälven hade fram till 1800-talets slut egna kvarnplatser. Kvarnarna ägdes gemensamt av byn eller av enskilda bönder. Alla dessa småkvarnar var skvaltkvarnar, med kvarnhjulen vågrät och med rak kraftöverföring via en lodrät axel. Kvarnarna använde för husbehovsmalning. De i dag bevarade skvaltkvarnarna tillhör alla 1800-talets senare del.

Nya ägarförhållanden

De kvarnar som ägdes gemensamt av ett byalag, blev mot slutet av 1800-talet andelskvarnar. Under samma tid bildades kvarnföreningar och större kvarnanläggningar byggdes. I Degerfors bildades ett kvarnaktiebolag år 1888.

Degerfors Qvarnaktiebolag

Det nybildade bolaget fick 1889 lagfart för området här vid Renforsen. En kvarn byggdes och försågs med turbindrift. Så småningom började kvarnen drivas med elektricitet. En turbin på 100 hästkrafter, tillverkad i Robertsfors, kopplades till en generator. I kvarnen fanns tre par stenar, ett plattverk, ett siktverk och ett frörenseri. Kvarnen utnyttjades ända fram till 1958 och har genom decennierna ändrat utseende ett flertal gånger.

Utsikt mot kvarnen från andra sidan älven. I bakgrunden ses mjölnarbostaden.

Foto: Västerbottens museum.

A view of the mill from the other side of the river. In the background you can see the miller's house .

Kvarnstenarna snurrar

År 1915 fanns i Västerbotten 15 kvarnar som på detta sätt drevs mer industriellt. Under andra världskriget ökade dessa kvarnanläggningars betydelse. I många fall konkurrerades de senare ut av rikstäckande leverantörer av mjöl, exempelvis Kooperativa förbundet.

Mjölaren

En mjölnare anställdes för att driva kvarnen. Den förste omtalas i skattelängden 1893, då var alltså Degerfors kvarn i drift. Kvarnens andre mjölnare anställdes 1914. Han fick fritt nyttja mjölnarbostaden, och bruka den jord som hörde till kvarnområdet. Mjölaren garanterades en årslön på lägst 1000 kronor, men den kunde bli högre, beroende på hur mycket mjöl som maldes. Han skulle själv avlöna det biträde han eventuellt behövde. Stationsmästaren vid Vindelns järnvägsstation hade samma år en inkomst på 1500 kronor.

The Mill in Renforsen

There used to be small brook-mills in practically every village along the river Vindelälven until the end of the 19th century. They were owned jointly by the villagers or by an individual farmer. By the end of the 19th century co-operative mills and mill companies were formed. Degerfors Qvarnaktiebolag (Degerfors Mill Ltd.) was founded in 1888 and the mill was equipped with three millstones. The permanently employed miller lived in the miller's house up the hill. His wages depended on how much meal was ground. The mill was closed down in 1958.

Vid sidan av enskilt eller samfällt ägda mindre skvaltkvarnar, byggdes från mitten av 1800-talet även större kvarnanläggningar och kvarnföreningar bildades. Tullmjöls- eller tullkvarnar var kvarnar som sålde sina tjänster. En avgift, tullpenningen, erlades till kvarnägaren efter maldens storlek. Inkomsten av kvarnen låg till grunden för kvarnens skattläggning. Kvarnen i Vindelns byggd 1888 utgör ett bevarat exempel på 1800-talets större kvarnanläggningar.